

**Донецький національний університет
імені Василя Стуса
Факультет історії та міжнародних відносин**

ТРАНСФОРМАЦІЇ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

**Збірник матеріалів
III Міжнародної науково-практичної
конференції**

Вінниця 2022

УДК 930(082)(063)

Т 654

Рекомендовано до друку

*Вченою радою Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 3 від 28 жовтня 2022 р.)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Мартинчук Інна, канд. іст. наук, доц. кафедри історії України та спеціальних галузей історичної науки

Мєлекєсцев Кирило, канд. іст. наук, ст. викл. кафедри історії України та спеціальних галузей історичної науки

Отземко Олена, канд. іст. наук, доц. кафедри історії України та спеціальних галузей історичної науки

Пятницькова Ірина, канд. іст. наук, доц. кафедри історії України та спеціальних галузей історичної науки

Теміров Юрій, канд. іст. наук, доц., декан факультету історії та міжнародних відносин

Темірова Надія, д-р іст. наук, проф., в. о. завідувача кафедри історії України та спеціальних галузей історичної науки (редактор)

Т 654 Трансформації історичної пам'яті: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. Н. Темірової. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. 159 с.

УДК 930(082)(063)

ЗМІСТ

Історична пам'ять / історична амнезія

<i>Сніжко Ірина</i> . Історична пам'ять: емоційна складова	6
<i>Корновенко Сергій</i> . Панрусизм – соціальна інженерія втручання в історичний процес	8
<i>Дроздов Віктор</i> . Міф і пам'ять: вплив радянського міфотворення на історичну пам'ять населення Південної Бессарабії	14
<i>Ластовець Наталія</i> . Особливості збереження культурної спадщини на прикладі фотоконкурсів і контентних кампаній в українській Вікіпедії	16
<i>Салагуб Людмила</i> . Контекстуально-контroversійна концептологія у вивченні Гетьманщини XVIII ст.	19
<i>Литвиненко Роман</i> . Міуське повстання 1820 року: повернення із забуття	22
<i>Шандра Ірина</i> . Секрети успіху польських підприємців на українських землях (друга половина XIX – початок XX ст.)	31
<i>Пятницькова Ірина</i> . Громадські ініціативи з відбудови Галичини у часи Першої світової війни	33
<i>Отземко Олена</i> . Спогади українських військових у контексті історії Донбасу в період Української національної революції 1917–1921 рр.	36
<i>Бут Олександр</i> . Повернення із забуття: Василь Цветков, Костянтин Челпанов	39
<i>Мартинчук Інна</i> . Геральдичні традиції міст Донецької області	43
<i>Стецюк Вадим</i> . Почесні найменування військових частин як прояв історичної пам'яті: порівняння Румунії та України	45

Націєтворчий потенціал історичної пам'яті

<i>Христан Назарій</i> . Неприйнятний спадкоємець: Regnum Ruthenorum у час сталінізму	48
<i>Рева Ірина</i> . Козацькі маркери постколоніальних перетворень на теренах Дніпра XX – поч. XXI ст.	51
<i>Репан Олег</i> . Козацький та імперсько-радянський наративи в історичній політиці сучасного Дніпра	53
<i>Романцова Наталія</i> . Націєтворчий потенціал публіцистики Михайла Грушевського доби УЦР в контексті історичної пам'яті	56
<i>Ковальова Наталія</i> . Формування образу Січових стрільців у визвольній боротьбі на Наддніпрянській Україні (кінець 1917–1919 рр.)	60
<i>Бабенко Леонід</i> . Незавершена реституція	62

<i>Ганаба Світлана.</i> Морально-етичні наслідки Голодомору: історичний досвід та сучасність	64
<i>Зубко Ольга.</i> Революційність як спосіб розв'язання українських проблем	67
<i>Костюк Михайло.</i> Збереження історичної пам'яті бузьких голендрів: досвід міжнародної співпраці на Волині	69
<i>Стуканова Юлія.</i> Офіційна радянська літературна еліта Донеччини у 1950–1960-ті рр.: прояви української ідентичності через пам'ять про минуле	72
<i>Присяжнюк Юрій, Мальована Ольга.</i> Концепт «національна ідея» у центральних і регіональних ЗМІ України кінця 1980-х – першої половини 2010-х рр.	77
<i>Стуканов Сергій.</i> Український розмовний клуб у Донецьку як форма протидії політиці русифікації (2012–2013 рр.).....	80
<i>Тоцька Софія.</i> Євромайдан у м. Бердянськ (листопад 2013 – січень 2014 рр.)	86

Історична політика

як чинник міжнародних відносин

<i>Киридон Алла.</i> Про важливість європейської пам'яті для майбутнього Європи	89
<i>Гонтарська Ольга.</i> Єдиний наратив про минуле Європи – виклик та небезпеки	94
<i>Kruczkowski Tadeusz.</i> Polska mniejszość narodowa na Białorusi a polityka władz białoruskich i nacjonalistycznej opozycji w kontekście pamięci historycznej.....	97
<i>Лаврут Ольга.</i> Міжнародне гуманітарне право як фактор збереження культурних цінностей.....	107
<i>Бривко Микола.</i> Місце поховання НКВС у Биківнянському лісі через призму нацистської пропаганди	110
<i>Пишемицька Євгенія.</i> Вплив політики пам'яті щодо війни 1991–1995 рр. на взаємовідносини хорватів та сербської меншини в республіці Хорватія.....	113
<i>Стрільчук Людмила.</i> Підсумки українсько-польського діалогу щодо проблем історичної пам'яті у тридцяту річницю підписання договору між Україною та Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини та співробітництво	115
<i>Каліщук Оксана.</i> Пам'ять про Українську повстанську армію крізь призму компаративістики – сучасна українська та польська преса.....	119
<i>Слесаренко Андрій.</i> Реміністенції комуністичної пропаганди про Українську повстанську армію: чеський художній фільм «Від долі не втечеш» (2009 р.)	125
<i>Латиш Юрій.</i> Голокост у культурі пам'яті Європи та України	128

Політика пам'яті як інструмент опору агресії Росії

<i>Kavaliauskas Tomas.</i> The role of Eurasian geopolitical philosophy for Kremlin's propaganda before the war in Ukraine	131
<i>Троян Сергій.</i> Травма програної війни	131
<i>Чегринець Святослав.</i> Вплив російсько-української війни на репрезентацію пам'яті про Другу світову війну у міському просторі Харкова, Донецька, Дніпра та Запоріжжя	134
<i>Темірова Надія.</i> Монументально-меморіальний простір Донецька в умовах російської окупації	138
<i>Сергій Лях.</i> Новітні уроки історії і завдання історичної дидактики.....	142
<i>Ніколаєнко Ольга.</i> Історична пам'ять та історичне знання в шкільному курсі історії у світлі завдань історичної освіти.....	144
<i>Терно Сергій, Турченко Галина.</i> Бої за Україну в шкільному курсі історії в контексті передумов сучасної російсько-української війни	148
<i>Мелєкєсцев Кирило.</i> Тема інформаційного протистояння в дослідженнях студентів Донецького національного університету імені Василя Стуса (2020–2022 рр.).....	154

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ ЩОДО ВІЙНИ 1991–1995 РР. НА ВЗАЄМВІДНОСИНИ ХОРВАТІВ ТА СЕРБСЬКОЇ МЕНШИНИ В РЕСПУБЛІЦІ ХОРВАТІЯ

Пшемицька Євгенія

Дослідження присвячене впливу хорватської політики пам'яті щодо війни 1991–1995 рр. на відносини хорватів та сербської етнічної меншини. Встановлено, що незважаючи на певні компроміси з боку хорватського уряду, невирішеними залишаються питання жертв та героїв війни.

Ключові слова: *війна, пам'ять, Хорватія.*

У 1990-х рр. Хорватія пройшла складний шлях від війни до відновлення територіальної цілісності та державного становлення. Важливу роль у Хорватії, як поліетнічній та поліконфесійній державі, відіграють міжетнічні відносини. Особливо напружені відносини між хорватами та хорватськими сербами, зокрема і в питаннях історичної пам'яті. Для ефективного управління постконфліктною територією хорватський уряд приділяє увагу історичним аспектам політики. Хорватський досвід реінтеграції територій та політика пам'яті становлять помітний інтерес для сучасної України. Дослідження цієї проблеми сприятиме кращому розумінню особливостей пам'яті у посттравматичному суспільстві.

Війна за незалежність йменується у Хорватії «Вітчизняною війною». Назва відбиває значення цієї події, яка стала фундаментом у становленні сучасної хорватської держави, одним із важливих компонентів ідентичності хорватської нації. Ключовими подіями війни вважаються облоги Вуковара й Дубровника, операція «Буря», з якими пов'язані пам'ятні дати, святкування [4].

Оскільки війна закінчилася на користь Хорватії, уряд мав змогу встановлювати свою позицію щодо тлумачення подій історії, зокрема і в середовищі сербської меншини. У Хорватії на офіційному рівні «агресорами» у «Вітчизняній війні» визначено не лише Сербію, Чорногорію та Югославську народну армію, але й «численних представників сербської етнічної меншості в Хорватії». Це «священна війна» за здійснення так званої «тисячолітньої мрії – незалежної хорватської держави. Підкреслюється «сакральність» цієї війни для хорватського народу, а дії апологетів так званої Республіки Сербська Країна позиціонуються як такі, що спрямовані проти права народу на незалежність [1, 100–102].

Особливе і почесне місце в державі та хорватському суспільстві займають «бранителі» – хорватські ветерани, учасники бойових дій. Вони беруть участь у масових заходах, займаються збереженням історичної спадщини війни. За даними 2017 р. із 113 пам'яток війни в Хорватії 47 були присвячені виключно захисникам, 11 – захисникам і цивільним жертвам, 10 – цивільним жертвам. Особливе ставлення до військових героїв ускладнює підняття в хорватському суспільстві

важливих тем, як-от причетність бранителів до військових злочинів та етнічних чисток. Ускладнюється ситуація наявністю у сербської спільноти власних героїв, оцінки подій. В європейських дослідженнях, присвячених хорватській політиці пам'яті, зустрічається критика щодо формального виконання хорватським урядом вимог щодо засудження злочинів, не приділення достатньої уваги жертвам серед цивільного населення, особливо сербського, і натомість надмірної героїзації, сакралізації хорватських ветеранів [3, 51; 6; 7].

Незважаючи на пошуки компромісу з сербською меншиною з 1990-х рр. (рішення не викладати новітню історію з 1980 по 1998 рр. на території Східної Славонії тощо), лише з 2020 р. хорватський уряд продемонстрував бажання говорити про жертви з боку сербського населення. Вперше, на офіційних урочистостях з нагоди 25-річчя проведення операції «Буря» був присутній представник сербської меншості у Хорватії – Борис Мілошевич. Резонанс у Хорватії та Сербії викликала заява прем'єр-міністра Андрея Пленковича, який визнав, що жертвами «Вітчизняної війни» стали і серби. З 2020 р. запроваджені День пам'яті жертв Вітчизняної війни та День пам'яті жертв Вуковара і Шкабрні, відбулися вшанування загиблих сербів. Проте тема причетності бранителів до воєнних злочинів досі залишається у віданні громадських організацій [2, 249; 5, 38].

Хорватська війна за незалежність завершилась у 1995 році, проте й нині сербо-хорватський конфлікт не виглядає вичерпаним, особливо у площині історичної пам'яті. Політика пам'яті в Республіці Хорватія мілітарна, етноцентрична, відбувається репрезентація війни як священної, справедливої та оборонної, сакралізація борців за незалежність. Із 2020 р. в Хорватії взято курс на збереження балансу між героїзмом і віктимністю, влада розуміє необхідність створення простору для жертв із сербської сторони, але причетність хорватських військових до скоєння злочинів дотепер залишається табуваною темою в офіційній політиці.

Джерела та література

1. Розумюк В. М. Контroversійні практики в історії сербо-хорватських відносин. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3(15). С. 92–105.
2. Михальська В. Фактор ідентичності в постконфліктній політиці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія»*. 2017. Випуск 18. С. 249–250.
3. Сторубльов О. Хорватський досвід у сфері захисту власних героїв. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2018. Вип. 3. С. 50–53.
4. Стратегічна культура Хорватії: геть від Балкан, дайош Європу! URL: <https://adastra.org.ua/blog/strategichna-kultura-horvatiyi-get-vid-balkan-dajosh-yevropu>

5. Шимкевич К. Процес примирення у повоєнній Хорватії (1995–2020 рр.): особливості та проблеми. *Актуальні проблеми міжнародних відносин та міжнародного права: матеріали Всеукраїнської наук. онлайн-конф. з міжнародною участю (м. Київ, 29 жовтня 2020 р.)*. Київ, 2020. С. 35–39.
6. Banjeglav T. A. Storm of Memory in Post-War Croatia. URL: <https://www.cultures-of-history.uni-jena.de/debates/a-storm-of-memory-in-post-war-croatia>
7. Taylor A. McConnell «KRVatska», «Branitelji», «Žrtve»: (Re-)framing Croatia's politics of memory and Identity URL: [https://www.liverpool.ac.uk/media/livacuk/ewc/docs/Taylor,McConnell_Working,paper_KRVatska,Branitelji,Z%CC%8Crtve,\(Re\)framing,Croatias,politics,of,memory,and,identity.pdf](https://www.liverpool.ac.uk/media/livacuk/ewc/docs/Taylor,McConnell_Working,paper_KRVatska,Branitelji,Z%CC%8Crtve,(Re)framing,Croatias,politics,of,memory,and,identity.pdf)

**ПІДСУМКИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ДІАЛОГУ
ЩОДО ПРОБЛЕМ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ
У ТРИДЦЯТУ РІЧНИЦЮ ПІДПИСАННЯ ДОГОВОРУ МІЖ УКРАЇНОЮ
ТА РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА ПРО ДОБРОСУСІДСТВО,
ДРУЖНІ ВІДНОСИНИ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО**

Стрільчук Людмила

У тридцяті річницю підписання Договору між Україною та Республікою Польща головним підсумком двосторонніх відносин стало налагодження не лише політичної та економічної співпраці, але й активізації та результативності історичного діалогу, який став логічним продовженням стратегічного партнерства.

Ключові слова: Польща, Україна, історична пам'ять.

1989 рік увійшов в історію Польщі як початок системної трансформації країни, що відбувалася на фоні системних змін, пов'язаних із закінченням епохи соціалізму, занепадом східного блоку, об'єднанням Німеччини – усе це вплинуло на особливості формування зовнішньої політики Польщі, процес формування якої у той період був суперечливим та складним. Головною рисою польської східної політики стало реагування на зміни, що відбувалися за східним кордоном: встановлення міждержавних контактів із колишніми республіками СРСР. Пріоритетне місце у тогочасній польській східній політиці посідали ті республіки, які мали спільний із РП кордон [6, 515].

Польща стала першою державою світу, яка у грудні 1991 р. визнала незалежність України і перші роки міждержавних відносин ознаменувалися динамічним розвитком політичних контактів, творенням міждержавних інституцій, оформленням дипломатично-консульських служб, формуванням нормативно-правової бази двосторонніх відносин. Із перших днів утвердження України як незалежної